

International Terrorism and Limitation the Right to Development: Emphasizing the Measures of Pejak Terrorism Squad

Zahra Oroumiechiha¹, Hossein Jafari Taheri²

Abstract

Background and purpose: Teerrorist acts and methods are considered clear violation of Principles and objectives of the United Nations. They are a serious threat to international Peace and Security. Nowadays terrorism is an international issue and terrorist actions are convergent with the global process. Therefore, confrontation with terrorism is one of the most important challenges of criminal Justice in the internal and international arena. One of the concerns in Iran has been security challenges by the terroristic groups in the past years, especially Pejak measures in the west of country. Expansion of Pejak terroristic acts affected by various internal and regional factors and they has challenged national security. It seems that along with the geographical element, factors such as economic, Socio- cultural and political issues have played a role in its expansion. The ultimate goal of the Right to Development is the permanent individuals' welfare based their free and meaningful Participation in the development process and fair distribution of the interests. Pejak has limited the Internal Development right actions such as Extortion, Terror, Treat, etc. Iran has been trying to push back Pejak with military attacks for many years and there is to file complaint against Pejak and their supporters.

Methodology: Applied research. It was done with descriptive- analytical method and data collection method is a library which was obtained through studying books, articles, reports, international documents and observing documents.

Finding and Conclusions: Pejak, proceeded terroristic measures in the west of Iran for many years. One of its traces was destruction of the international Right to Development mentioned in the international documents. Because of insecurity and threats by Pejak, investors didn't invest in these areas. Destruction of infrastructure and allocating part of budget to arms and fighting and also Destruction of the right for decision for land are among the violation the Development Right, committed by Pejak. In addition to military actions against Pejak, this group should be responsive for terroristic measures and destruction of Development Right in the internal and foreign legal forums.

1. Master of International Law, Department of Law, Faculty of Human Sciences, Azad University, Tehran West Branch, Tehran, Iran. zahra.oroomiechiha@gmail.com

2. Assistant Professor, PhD in International Law, Assistant Professor at Islamic Azad University, Tehran West Branch, Tehran, Iran. Hjtaheri@yahoo.com

تروریسم بین‌الملل و تحدید حق بر توسعه؛ با تأکید بر اقدامات گروهک تروریستی پژاک

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۲/۱۱

نوع مقاله: پژوهشی

زهرا ارومیه چی‌ها^۱

حسین جعفری طاهری^۲

چکیده

زمینه و هدف: اعمال و روش‌های تاروش‌گری (تروریستی)، نقض آشکار اصول و مقاصد سازمان ملل متحد تلقی می‌شود و تهدیدی جدی علیه صلح و امنیت بین‌المللی است. امروزه تاروش‌گری، مسئله‌ای بین‌المللی است و کنش‌های تروریستی نیز با روند جهانی شدن همسو شده‌اند. از این سو، مقابله با تاروش‌گری از مهم‌ترین چالش‌های عدالت کیفری در عرصه داخلی و بین‌المللی است. یکی از دغدغه‌های کشور در سال‌های گذشته، چالش‌های امنیتی فعالیت‌های گروه‌های تروریستی به‌ویژه پژاک در غرب کشور بوده است. گسترش فعالیت‌های تروریستی پژاک متأثر از عوامل مختلف داخلی و منطقه‌ای، امنیت ملی را به چالش کشیده است. به‌نظر می‌رسد در کنار عنصر جغرافیا، عواملی مانند عوامل اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی و سیاسی در گسترش آن نقش داشته‌اند. هدف غایی حق بر توسعه، بهبود دائمی در رفاه افراد براساس مشارکت آزادانه و معنادارشان در فرایند توسعه و توزیع منصفانه منافع ناشی از آن است. پژاک با اقداماتی مانند اخاذی، ترور، تهدید و ... موجب تحدید حق توسعه بین‌المللی شد. ایران سال‌هاست با حملات نظامی و مسلحانه، در تلاش برای عقب راندن پژاک است. همچنین امکان طرح شکایت حقوقی از پژاک و حامیان‌شان وجود دارد.

روش: تحقیق کنونی، کاربردی است و باروش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. روش جمع‌آوری داده‌ها، کتابخانه‌ای است که از طریق مطالعه کتاب‌ها، مقالات، گزارشات و اسناد بین‌المللی و مشاهده مستندات به‌دست آمده است.

یافته‌ها و نتایج: گروه تروریستی پژاک سال‌هاست که در غرب ایران به اقدامات تروریستی می‌پردازد و یکی از آثار آن، نابودی حق توسعه بین‌المللی مطرح‌شده در اسناد حقوقی بین‌المللی بود. به علت ناامنی و تهدیدات پژاک، سرمایه‌گذاران در این مناطق سرمایه‌گذاری نمی‌کردند. نابودی زیرساخت‌ها، اختصاص قسمتی از بودجه به تسلیحات و مبارزه، سرخوردگی و نابودی حق تصمیم‌گیری برای سرزمین از موارد نقض حق توسعه توسط پژاک است. پژاک افزون‌بر برخورد نظامی باید در مجامع حقوقی داخل و خارج برای اقدامات تروریستی و نابودی حق توسعه پاسخگو باشد.

کلیدواژه‌ها: حق توسعه بین‌المللی، گروه پژاک، تروریسم، حقوق بین‌المللی

۱. کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل، گروه حقوق دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد واحد تهران غرب، تهران،

ایران. (نویسنده مسئول) zahra.oroomiechiha@gmail.com

۲. استادیار، دکترای حقوق بین‌الملل، استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران غرب، تهران، ایران

Hjtaheri@yahoo.com

از عمده‌ترین مسائلی که امروزه صلح و امنیت بین‌المللی را تهدید می‌کند، تروریسم است. تروریسم، پدیده‌ای جدید نیست، اما اتفاقات سال‌های اخیر و ظهور داعش نشان داد که هیچ کشوری به‌ویژه کشورهای خاورمیانه از حملات تروریستی مصون نخواهند بود. دهه‌هاست که گروه‌های تروریستی با اقدامات خشونت‌آمیز خود، در تلاش برای رسیدن به اهدافشان هستند. یکی از گروه‌های تاراش‌گری که در ایران، ترکیه، سوریه و عراق، عملیات‌ها و فعالیت‌های تروریستی انجام می‌دهد، پژاک نام دارد. این گروه، شاخه‌ای از حزب کارگران کردستان ترکیه به‌شمار می‌رود. پژاک با ایجاد ناامنی، رعب و وحشت، اخاذی، ترورهای کور، درگیری با نیروهای انتظامی و حمله به تأسیسات و غیره در شمال غرب ایران، نقش تروریستی پُررنگی را ایفا کرده و کشور را دچار چالش‌های امنیتی کرده است. با وجود اینکه پس از پاکسازی مناطق یادشده، مانند قبل اخبار اقدامات تروریستی آنان به گوش نمی‌رسد، اما گاه ایران در مرزهای خود با این گروه درگیر می‌شود. اقدامات تروریستی گروه پژاک در ایران سبب آسیب‌های زیادی به مردم و دولت شده که در نهایت به نابودی حق توسعه مردم انجامیده است. حق توسعه بین‌المللی، حقی انکارناپذیر و به‌طور ذاتی سلب‌ناپذیر از افراد بشری است که به سبب این حق، مردم حق مشارکت و کمک در توسعه اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی را دارند و باید از حق خود به‌طور کامل سودمند شوند. تروریسم و اعمال تروریستی، این حق اساسی را برای مردم به نابودی می‌کشاند. پژاک با از بین بردن امنیت و ایجاد وحشت، اخاذی کردن، ترور، نابود کردن زیرساخت‌های کشور و ضربه به اجتماع، فرهنگ و اقتصاد جامعه و غیره باعث شد تا حق توسعه برای مدت زیادی در مناطق کردنشین مضمحل شود، به‌نحوی که تاکنون نیز آثار آن در بین مردم مناطق یادشده دیده می‌شود. همان‌طور که در اعلامیه حق توسعه آمده است: «لازم است حق بشر بر تمام مصادیق توسعه‌یافتگی محقق شده و موانع آن نیز برطرف شود، یعنی مانعی برای دستیابی به حق به‌شمار نرود و توأم با آن، امنیت و صلح نیز جاری و پابرجا باشد»؛ این دقیقاً مواردی است که ایران در تلاش برای تحقق آن بوده، اما پژاک و البته دیگر گروه‌های کردی تجزیه‌طلب در آن اخلال و توقف طولانی‌مدت ایجاد و آن را به یک چالش ساختاری برای ایران تبدیل کردند که برخی موارد هنوز هم جبران نشده است.

قصد داریم در این مقاله به پاسخ این پرسش‌ها برسیم: آثار و پیامدهای وجود و فعالیت گروه‌های تروریستی مانند پژاک بر حق توسعه مردم در حقوق بین‌الملل کدام‌اند؟ و اسناد بین‌المللی و رویه‌های قضایی درباره مخالفت با گروه‌های تروریستی این چنینی چه محتوایی دارند؟ هدف کلی از این مقاله این است تا تأثیر مخربی را که ایجاد شدن و دوام گروه‌های تروریستی بر حق توسعه مردم می‌گذارد، بررسی کنیم؛ هم به‌طور کلی و هم با مطالعه موردی گروه تروریستی پژاک در غرب ایران تا با توجه به منابع مختلف مکتوب، گزارش‌ها، اخبار و مستندات، نقش حقوق بین‌الملل کیفری را در قضایایی که نتیجه وجود پژاک است، از جنبه‌ها و طرق مختلف به‌طور کامل تبیین و مطرح شود و حقوق مردم از تمام جنبه‌های حق توسعه گوشزد شود. به این منظور مفهوم حق توسعه و گروه‌های تروریستی از جمله پژاک و البته ماهیت تروریسم به‌طور کلی و در حقوق بین‌الملل تبیین می‌شود و با بررسی اقدامات مخرب گروه پژاک، تأثیر آن در ذیل بحث ارائه می‌کنیم و راه کارهایی در حقوق بین‌الملل ارائه خواهد شد.

۱. تروریسم بین‌الملل

در دنیای امروز، تروریسم و اعمال و اقدامات گروه‌های تروریستی به معضلی بزرگ برای امنیت و آسایش کشورها تبدیل شده است. کلمه تروریسم بین‌المللی براساس تعریف‌های موجود، شامل اقدامات خشونت‌آمیزی می‌شود که توسط گروه‌های سیاسی در بیرون از مرزهای متبوع آنان صورت می‌پذیرد (پورسعید، ۱۳۸۸: ۱۴۹). تروریسم بین‌الملل عمدتاً مشابه سایر انواع تروریسم، یک عمل خشونت‌آمیز و برنامه‌ریزی شده و غیرقانونی یا بهره‌گیری تهدیدآمیز از نیرو یا خشونت فردی یا گروهی سازمان یافته علیه مردم یا دارایی به قصد ترساندن یا اجبار کردن حکومت‌ها و جوامع، اغلب به دلایل ایدئولوژیک یا سیاسی، اما در سطح بین‌المللی است. تروریست‌های بین‌الملل بیشتر در صدد دریافت حمایت از یک منبع خارجی هستند و به آن نیازمندند که این به نوبه خود به آنها توانایی راه‌کنشی (تاکتیکی) بیشتری برای عمل در سطح بالاتری از خشونت نسبت به همتایان داخلی‌اش می‌دهد (مبینی کشه و امیدی، ۱۳۹۸: ۲۴۴).

از پدیده‌های مهم و بحث‌برانگیز بین‌المللی، منطقه‌ای و داخلی در قرن اخیر و یکی از

اساسی ترین چالش‌ها و معضلات جامعه جهانی علیه حقوق ملت‌ها و ثبات بین‌المللی، قضیه تروریسم است. تروریسم در کنار فقر، مناقشات بین دولت‌ها، تخریب محیط زیست، جنگ‌های داخلی و جنایات سازمان یافته فراملی در فهرست چالش‌های پیش‌روی صلح بین‌المللی قرار گرفته است (شبرنگ، مرادی، میرعباسی و عسگرخانی، ۱۴۰۲: ۱۵۲).

۱-۱- ترور

واژه «ترور» از ریشه لاتین «ترس» به معنای ترساندن و وحشت می‌باشد. در زبان عربی، برای واژه تروریسم، واژه الرهاب انتخاب شده که به معنای خوف، سخت گرفتن و خشونت است. کلمه رهب و مشتقاتش، بارها در آیات قرآن مجید از جمله آیه ۴۰ سوره بقره، آیه ۶۰ سوره انفال و آیه ۱۳ سوره حشر در معنای ترس و خوف به کار رفته است (محسنی، ۱۳۹۰: ۲۰۱). برای نمونه در آیه ۶۰ سوره انفال آمده است: «وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفِّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ»^۱ (انفال، ۶۰).

به بیانی دیگر، ترور در لغت وحشت و ترس است و در اصطلاح قتل سیاسی است با سلاح. فاعل این عمل را تروریست گویند. در فقه آن را فتک (بر وزن امر) گویند. فتک این است که غفلتاً بر کسی یورش ببرند و او را بکشند، خواه با سلاح باشد یا نباشد، در امور سیاسی باشد یا نباشد. پس فتک اعم از ترور است، یعنی ترور از مصادیق فتک است (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۱: ۱۲۰).

۲-۱- تروریسم

«تروریسم»، پدیده‌ای شوم است که سال‌ها جامعه جهانی (به‌ویژه غرب آسیا) را دچار آسیب‌ها و بحران‌های عمیقی کرده و درد مشترک همگی به‌شمار می‌رود (آقاباقری، ۱۴۰۰:

۱. و شما (ای مؤمنان) در مقام مبارزه با آن کافران خود را مهیا کنید و تا آن حد که بتوانید از آذوقه و تسلیحات و آلات جنگی و اسبان سواری زین کرده برای تهدید و تخویف دشمنان خدا و دشمنان خودتان فراهم سازید و نیز برای قوم دیگری که شما بر (دشمنی) آنان مطلع نیستید (مراد منافقان‌اند که ظاهراً مسلم و باطناً کافر محض‌اند) و خدا بر آنها آگاه است. و آنچه در راه خدا صرف می‌کنید، خدا تمام و کامل به شما عوض خواهد داد و هرگز به شما ستم نخواهد شد. در این آیه کریمه، فعل ترهبون در معنای ترس و خوف به کار رفته است.

۸۷) و همچنین یک پدیده جهانیست که ریشه‌هایی عمیق دارد (استولزنبرگ^۱، ۲۰۰۶: ۲۱۳). یکی از دلایلی که افراد و گروه‌ها به تروریسم متوسل می‌شوند، تعقیب اهداف سیاسی خود است و البته دلایل دیگری هم دارد (ماسکارنهاس و سندلر^۲، ۲۰۱۳: ۳۳۱).

«تروریسم» کلمه‌ای مبهم در عرصه بین‌المللی می‌باشد که به‌علت پیچیدگی مفهومی و مصداق‌های آن، با نوعی بحران معنا در تعریف و تعیین قلمرو آن روبه‌رو می‌باشیم. تروریسم از مفاهیم پُر تکرار در نظام بین‌الملل و حقوق داخلی است، اما هر کدام از آنها برداشت‌های خاص خودشان را از این مفهوم دارند که در موارد زیادی متمایز از برداشت دیگران می‌باشد. تعریف تروریسم سخت و دشوار است و آن را به طرق متفاوتی تعریف کرده‌اند که در این بحث به‌عنوان تعریف پیشنهادی به یکی از این تعاریف اشاره می‌شود: «تروریسم، اقدامی خشونت‌آمیز و ترس‌آور (به‌علت غیرمنتظره و غافلگیرانه بودن)، آگاهانه و سازمان‌یافته با اهداف عموماً سیاسی و ایدئولوژیک و حتی اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و جز آن- به نحو شخصی یا جماعتی و با هر وسیله ممکن (به این علت که هدف وسیله را توجیه می‌کند!) علیه جمعی غیرنظامی و بی‌گناه می‌باشد که بیشتر قربانی‌های ترور، هدف اصلی نیستند» (افتخاری، ۱۳۹۰: ۸).

گفتنی است واژه تروریسم در گذشته برای توصیف اقداماتی از قبیل بمب‌گذاری، هواپیماربایی، گروگان‌گیری و امثال آن به‌عنوان عمل مجرمانه به‌کار می‌رفت و به مرور زمان در ادبیات حقوقی وارد شد. تروریسم در حال حاضر جرم‌انگاری شده است و بنابراین نیازمند تعریف حقوقی است (جیمز^۳، ۲۰۰۹: ۲۹۴ و ۲۹۳). با وجود تنوع تعاریف، بیشتر آنها ارکان اصلی واحدی را مدنظر دارند (جکسون^۴، ۲۰۰۵: ۳۸).

تروریسم سه مؤلفه اصلی دارد: قربانی، تروریست و مخاطب. در این بین مقصود اصلی، قربانی می‌باشد؛ به‌ویژه وقتی که هدف حمله تروریستی روشن نباشد، این موضوع نمود بیشتری دارد. همچنین، تروریسم چهار عنصر متفاوت دارد:

۱. تروریسم عملی، از قبل طراحی شده است تا این که عملی از روی عصبانیت یا انتقام باشد؛

1. Stolzenberg
2. Mascarenhas & Sandler
3. James
4. Jackson

۲. تروریسم، کاری سیاسی است نه جنایی. به این معنا که قصد آن ایجاد تغییر در نظم سیاسی کنونی است و نه کسب نمودن دستاوردهای مالی؛

۳. اعمال تروریستی بیشتر توسط نظامیان انجام نمی‌شود و این گروه‌های غیرنظامی هستند که انجام‌دهندگان اصلی این عملیات‌اند (محسنی، ۱۳۹۰: ۲۰۵). گفتنی است ویژگی‌هایی که به‌عنوان عنصر اصلی متمایزکننده تروریسم از سایر اشکال خشونت مطرح شده، آسیب‌رساندن به شهروندان یا تهدید به اعمال خشونت علیه آنان است، به‌گونه‌ای که ایجاد ترس و به‌راه‌انداختن آثار روانی مخرب علیه شهروندان، مهمترین ویژگی تروریسم و اعمال تروریستی قلمداد می‌شود (سلیمانی، ۱۳۸۵: ۱۸۷).

نکته حائز اهمیت این است که اکنون مجموعه‌ای از سندهای بین‌المللی لازم‌الاجرا وجود دارند که براساس آنها دولت‌ها به مبارزه با تروریسم تعهد دارند، زیرا اعمال متخلفانه بین‌المللی دولت‌ها موجب مسئولیت بین‌المللی شان می‌شود (پارسایی‌نیا، ۹۱: ۹۱).

۳-۱- تروریسم دولتی

تروریسم دولتی، استفاده آگاهانه از خشونت یا تهدید به استفاده از چنین خشونت‌هایی به‌وسیله کارگزاران یک دولت یا افراد منصوب از جانب آن علیه افراد یا گروه‌هایی است که با هدف تهدید یا ارباب مخاطب گسترده‌تر، قربانی می‌شوند، بنابراین قربانیان مستقیم، اهداف اصلی نیستند، بلکه ابزاری برای تهدید مخاطبان گسترده‌تری هستند که از طریق پیام آن خشونت، تهدید می‌شوند. هدف از خشونت اعمال شده، دستیابی به مقاصد سیاسی یا سیاسی-اقتصادی (برخلاف اهداف مجرمانه یا مذهبی) است. به‌طور کلی تروریسم دولتی باید بالقوه خطرناک‌تر از تروریسم گروهی یا فردی تلقی شود. توانایی نیروهای دولتی از لحاظ نیروی انسانی، سطح آموزش و فناوریها بسیار برتر است. واقعیت این است که حتی دولت‌های کوچک در مقایسه با تروریست‌های غیردولتی پیشرفته، توانایی بسیار بیشتری برای تروریزه کردن مردم دارند (محمدی ده‌چشمه، ۱۳۹۷: ۴۶ و ۴۵).

۴-۱- گروه‌های سازمان‌یافته تروریستی

براساس کنوانسیون جرایم فراملی (پارمو)^۱، گروه مجرم سازمان‌یافته، گروهی متشکل از

1. United Nations Convention against Transnational Organized Crime. Palermo.

فعالیت خود را به ترکیه محدود نکنند و در کشورهای همسایه، به ویژه ایران، از طریق تشکیل گروه‌های جدید، سیاست‌ها و فعالیت‌های خود را دنبال کند (نژندی‌منش، ۱۴۰۰: ۱۰۹). در اواخر دهه ۸۰ و ۹۰ میلادی، بخش اعظم جنوب شرقی ترکیه صحنه درگیری نظامی میان این گروه و ارتش ترکیه بود و این درگیری‌ها در مقاطع زمانی مختلف بنا به شرایط و دلایلی شدت و ضعف داشته است. بنیانگذار و رهبر این حزب، یکی از مخالفان کرد حکومت ترکیه به نام عبدالله اوجالان معروف به آپو بود (جونقانی مطلبی، ۱۳۸۹: ۸۵). پ.ک.ک با گروهی از فعالان جوان در آنکارا به رهبری اوجالان - به عنوان نظریه پرداز این گروه - آغاز به کار کرد. این گروه به آپوئیست^۱ نیز معروف بود. نفوذ آن در سراسر ترکیه گسترش یافت. مؤسسان معتقد بودند که تمام راه‌های حقوقی سازماندهی یک جنبش آزادی‌بخش طی شده و تنها مقاومت مسلحانه برای مبارزه با قدرت‌های استعماری باقی مانده است. هدف آن، دستیابی به کردستان مستقل بود. پ.ک.ک اعلام کرد که مبارزه حقوقی در کشوری که هویت کرد را نادیده می‌گیرد، غیرممکن است. پ.ک.ک مبارزه مسلحانه را در ترکیه در دستور کار جدی خود قرار داد و عملیات‌های نظامی را آغاز کرد و دولت ترکیه وضعیت اضطراری اعلام کرد. در همین راستا نیز از ظرفیت‌های مندرج در ماده ۴ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۹۹۶)^۲ و کنوانسیون اروپایی حقوق بشر استفاده کرد. بنابراین مبارزه مسلحانه ابتدا در ترکیه و سپس از طریق ایجاد گروه‌های وابسته در سایر کشورهای همجوار در پیش گرفته شد. از نظر ترکیه، پژاک و پ.ک.ک هر دو اعضای کی‌سی‌کی^۳ به عنوان یک سازمان مادر

۱. آپوئیست برگرفته از آپو یا دایی، نام مستعار اوجالان می‌باشد.

۲. هرگاه یک خطر عمومی استثنایی (فوق‌العاده) موجودیت ملت را تهدید کند و این خطر رسماً اعلام بشود، کشورهای طرف این میثاق می‌توانند تدابیری خارج از الزامات مقرر در این میثاق به میزانی که وضعیت حتماً ایجاب می‌نماید، اتخاذ نمایند؛ مشروط بر این که تدابیر مزبور با سایر الزاماتی که بر طبق حقوق بین‌الملل به عهده دارند، مغایرت نداشته باشد و به تبعیضی منحصر بر اساس نژاد، رنگ، جنس، زبان، اصل و منشأ مذهبی یا اجتماعی منجر نشود. حکم مذکور در بند فوق هیچ‌گونه انحراف از مواد ۶، ۷ (بندهای اول و دوم)، ماده ۸، ۱۱، ۱۵، ۱۶ و ۱۸ را تجویز نمی‌کند. دولت‌های طرف این میثاق که از حق انحراف استفاده کنند، مکلفاند بلافاصله سایر دولت‌های طرف میثاق را توسط دبیرکل ملل متحد از مقرراتی که از آن انحراف ورزیده و جهاتی که موجب انحراف شده‌است، مطلع نمایند و در تاریخی که به این انحراف‌ها خاتمه می‌دهند، مراتب را به وسیله اعلامیه جدیدی از همان مجری اطلاع دهند.

3. اتحادیه جوامع کرستان، KCK, Koma CivakênKurdistanê

می‌باشند و همچنین دارای ایدئولوژی مشترک هستند و حتی معاون وزیر کشور ترکیه در مصاحبه‌ای اعلام کرد: پژاک و پ.ک.ک یک گروه با دو نام می‌باشند (فریس، آندره^۱، ۲۰۱۷: ۹) و سپس شاخه‌های مختلفی با اسامی متفاوت که حزب مادرشان پ.ک.ک بود، در نقاطی از کشورهای مختلف به فعالیت پرداختند.

۱-۵-۱- چگونگی تأمین مالی

شایسته است که به برخی از روش‌های کسب درآمد پژاک اشاره کنیم. گفتیم که پ.ک.ک، حزب مادر برای پژاک به‌شمار می‌رود. یکی از مهم‌ترین شیوه‌های تأمین مالی گروه تروریستی پ.ک.ک، صادرات مواد مخدر به اروپاست. در روند قاچاق مواد مخدر، اعضای گروه پژاک همسو با دستورات پ.ک.ک به انتقال محموله‌های قاچاق کمک و افری ارائه می‌دهند. به گزارش پژوهشگرده واشنگتن^۲، گروه پ.ک.ک با استفاده از ظرفیت کنگرا گل^۳ در منطقه، توانسته تا به صورت گسترده و فراملیتی اقدام به قاچاق مواد مخدر و کسب درآمدهای هنگفت کند. گروه پژاک نیز به سبب عضویت در کنگرا گل، نقش مؤثری در مسیر ترانزیت مواد مخدر و تأمین مالی پ.ک.ک [و خود] ایفا کرده است. طبق اعلام دولت ترکیه، گروه تروریستی پ.ک.ک و زیرمجموعه‌ها به‌تنهایی ۸۰ درصد مواد مخدر قاچاق شده به اروپا را تأمین کرده‌اند. به نوشته روزنامه آمریکن هیرالد تریبون^۴، گروه‌های مزبور از این رهگذر ۱,۷ میلیارد دلار کسب درآمد کرده‌اند. این روزنامه اذعان کرده که گروه پ.ک.ک با استفاده از نیروهای پژاک توانسته این درآمد را کسب کند. دیگر منبع تأمین مالی این دو گروه، اخاذی از شهروندان گُرد با عنوان یارمتی^۵ برای جبران هزینه‌های این گروه است. این گروه‌ها با اخذ یارمتی از کولبران مرزنشین، مدعی هستند که این مبالغ برای تأمین امنیت آنها صرف می‌شود، چرا که در صورت عدم پرداخت این مبالغ به پ.ک.ک و پژاک، از سوی نیروهای مسلح آنان مورد

1. Ferris and Andre

2. <http://www.washingtoninstitute.org/>

۳. KGK، حزبی که پیشتر حزب کارگران کردستان ترکیه خوانده می‌شد

4. American Herald Tribune

۵. اخاذی و باجخواهی. یک واژه کردی است که معنای کمک مالی هم می‌دهد.

تعرض قرار می گیرند. افزون بر کولبران، صاحبان مشاغل و صنایع نیز به طور دائم در معرض تهدید یارمتی هستند. چنانچه اصحاب مشاغل، یارمتی تعیین شده را پرداخت نکنند، یا به جرم عدم همکاری کشته شده یا آن که محل اشتغال آنان تخریب می شود (نژندی منش، ۱۴۰۰: ۱۶۲ و ۱۶۳). رئیس پلیس مبارزه با مواد مخدر جمهوری اسلامی ایران، مواد مخدر را عمده ترین منبع تأمین مالی سازمان های تروریستی پ.ک.ک و پژاک خواند. این سازمان ها با حذف سایر مافیای قاچاق در منطقه، از طریق ترانزیت مواد مخدر، درآمد هنگفتی کسب می کنند. همچنین پلیس بین الملل (اینترپل) گزارش داده است: «بین ۶۰ تا ۷۰ درصد مواد مخدر وارده به اروپا از طریق استانبول انجام می شود که ۱۷۸ تشکیلات مافیایی تحت کنترل پ.ک.ک و پژاک به طور مستقیم در ترانزیت مواد مخدر دخالت دارند». دادستان کل آلمان نیز اظهار داشت: ۸۰ درصد مواد مخدر مصرفی در آلمان توسط اعضای پ.ک.ک و پژاک تأمین می شود» (پورموسوی، رهنما قره خانگللو و میرزازاده، ۱۳۸۹: ۱۳۲).

۲. حق بر توسعه در نظام بین المللی

توسعه در حقوق بین الملل در ابعاد اقتصادی و انسانی مطرح شده است. توسعه اقتصادی، توسعه دولت محور است که بر رشد اقتصادی و درآمد سرانه استوار است؛ در حالی که توسعه انسانی، بر اساس شاخص هایی همچون سطح آموزش، سطح بهداشت و سطح امید به زندگی تعریف می شود. دستیابی به توسعه پایدار نیازمند اتخاذ سیاست هایی است که همزمان توسعه اقتصادی و توسعه انسانی را موجب شود (سلیمی ترکمانی، ۱۳۹۷: ۴۰۵). برای نمونه، عدم تحقق حق توسعه اجتماعی، آسیب ها و نابسامانی های اجتماعی، طغیان نسل جوان و فرار مغزها، افزایش جرم و جنایت، بیماری های روانی، اعتیاد، احساس نابرابری و بی عدالتی، عدم مشارکت، بحران های سیاسی و اجتماعی، تهدید حکمیت سیاسی و ... را به همراه دارد (نادری بلداجی، ۱۳۹۶: ۹).

۱-۲- مفهوم حق بر توسعه

شایسته است پیش از پرداختن به حق توسعه، اول به توسعه از دیدگاه عالمان حقوق

بیردازیم. مفهوم توسعه از دید عالمان حقوق و اقتصاد، تعریفی یکسان ندارد. اگر به طور اجمالی به تعریف‌ها نظری بیفکنیم، برای ارائه یک مفهوم روشن از توسعه و در نتیجه تعیین کردن جایگاه آن ضروری است بدانیم:

۱. توسعه، الگویی است که باعث می‌شود تحولات جدی در ابعاد متفاوت به وجود آید، به نحوی که با قطع وابستگی‌های مختلف به سایر کشورها، جریان خروج و فرار مغزها و سرمایه‌ها را از کشور به جریان انباشت مغزها و سرمایه‌ها در داخل مبدل کند. این تعریف هر چند ناظر بر ابعاد اقتصادی و فنی توسعه است، اما می‌تواند معنایی مترادف با استقلال یک کشور هم را دارا باشد.

۲. توسعه، تحولی داخلی است و تابع حل بحران مشروعیت می‌باشد و حل این موضوع هم در گرو تحول در نظام فرهنگی یک کشور خواهد بود.

۳. بعضی هم توسعه را در تحولاتی می‌دانند که لازمه عبور از یک مرحله حیات به مرحله دیگر است، مثل عبور از زندگی کشاورزی و وارد شدن به مرحله صنعتی. آنچه در این روند رخ می‌دهد، به عنوان توسعه مطرح است.

نکته‌ای که بایستی یادآوری شود این که تعریف‌هایی که ارائه شد، به دنبال ارائه معنای جامعی از توسعه بوده‌اند، با این تفاوت که هر یک، یکی از ابعاد اقتصادی- فرهنگی و فنی را به عنوان محور توسعه مدنظر قرار داده‌اند. به همین دلیل، در سایر تعریف‌ها که از توسعه آمده، این نکته مصرح شده که توسعه، مفهوم جامعی دارد که همه جوانب زندگی را شامل می‌شود.

۴. فرایندی که جامعه را از یک دوران تاریخی به دوران تاریخی دیگر متحول می‌کند.

۵. توسعه حق جدایی‌ناپذیر بشری است که براساس آن، اشخاص و جامعه مستحق شرکت، توزیع و تمتع از توسعه اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی در قالبی هستند که همه حقوق بشر و آزادی‌های اساسی را بتواند تأمین کند.

در این تعریف، توسعه به عنوان حقی از حقوق بشر ارائه شده است، به نحوی که همه حقوق و آزادی‌های اصلی به آن وابسته است. این مفهوم به نحو روشن، با موضوع حقوق بشر ارتباط دارد. با توجه به این که تعریف توسعه بایستی به صورت جامع مدنظر قرار بگیرد، تعریف زیر برای توسعه مناسب به نظر می‌آید:

«توسعه»^۱، فرایندی پیچیده است که نمو کمی و کیفی تولیدات و خدمات، تحول کیفیت زندگی و بافت اجتماعی جامعه، تعدیل درآمدها، از بین بردن فقر و محرومیت و بیکاری، تأمین رفاه برای همه و رشد علمی، فرهنگی و فنی در یک جامعه مشخص را شامل می‌شود (راعی، ۱۳۸۰: ۱۶). حقوق بشر، اصل برابری، کرامت انسانی، تبعیض، آزادی، امنیت انسانی و کیفیت زندگی شهروندان، از موارد حق توسعه است که مقدمه کرامت انسانی به‌شمار می‌رود (قربی، ۱۳۹۹: ۶۱). حق توسعه از مهم‌ترین حقوقی است که لازم است اشخاص انسانی و جوامع بشری دارای آن باشند و اگر به آن خدشه وارد شود، بسیاری از فعالیت‌ها، اقدامات و پیشرفت‌های جوامع به مشکلات جدی دچار شده و حتی متوقف می‌شود. فعالیت‌های تروریستی، یکی از موردهایی است که سبب آسیب جدی به حق توسعه می‌شود.

مفهوم «حق توسعه»^۲ نخستین بار در سال ۱۹۸۱ در قطعنامه‌های مجمع عمومی سازمان ملل متحد مطرح شد و سرانجام در چهارم دسامبر ۱۹۸۶ به‌عنوان اعلامیه حق توسعه به تصویب اکثریت اعضای مجمع عمومی رسید. در این اعلامیه که شامل یک مقدمه و ده ماده است، توسعه به‌عنوان یک فرایند جامع اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی تعریف شده است که هدف آن عدالت اجتماعی، برابری فرصت‌ها و احترام به کرامت انسانی برای همه افراد، گروه‌ها و ملت‌ها و رفاه مردم است.

«اعلامیه حق توسعه»^۳ بر اصول اساسی حقوق بشر و آزادی‌های سیاسی و حق تعیین سرنوشت از جنبه‌های توسعه اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و نیز روابط متقابل و عدالت اجتماعی در سطوح ملی و بین‌المللی تأکید کرده است. در اعلامیه یادشده، مفهوم «حق توسعه» چنین تعریف شده است: «حق توسعه، یکی از حقوق جدایی‌ناپذیر بشری است که از رهگذر آن انسان و تمام مردمان استحقاق آن را دارند تا در توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی که در آن تمامی حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین تحقق می‌یابد، مشارکت جسته، سهیم گشته و بهره‌مند شوند».

اعلامیه حق توسعه در ماده ۱ خود این حق را چنین تعریف می‌کند:

1. Development
2. Right to Development
3. Declaration on the Right to Development

۱. حق توسعه از حقوق بشری است که نمی‌توان آن را از انسان گرفت و در نتیجه و براساس آن هر انسان و همه مردمان حق دارند در توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی که در آنها همه آزادی‌های بنیادی و حقوق بشر می‌توانند به‌طور کامل تحقق یابند، شرکت کنند، به آنها کمک کنند و از آنها برخوردار شوند.

۲. حق بشر نسبت به توسعه، به تحقق کامل حق مردمان برای تعیین سرنوشت خویش اشاره دارد، حقی که براساس ماده‌های مربوط هر دو میثاق بین‌المللی حقوق بشر، شامل اعمال حق انتقال‌ناپذیر و جدایی‌ناپذیر آنان برای حاکمیت کامل بر ثروت و منابع طبیعی ایشان است (اعلامیه حق توسعه، ماده ۱).

یک دیدگاه رایج درباره مفهوم حق بر توسعه این است که حق بر توسعه مشتمل بر یک فرایند خاص از توسعه است که شامل همه حقوق بشر است و قابلیت‌ها و آزادی‌های مردم به تحقق آنچه که برایشان ارزش دارد، گسترش می‌دهد (رضایی‌نژاد، ۱۳۸۷: ۲۳).

ماده ۵۵ منشور ملل متحد می‌نویسد: به‌منظور ایجاد موجبات ثبات و آسایشی که برای تأمین روابط مودت و مسالمت بین ملل لازم است و باید براساس احترام اصل تساوی حقوق آنها و حق اقوام در تعیین آزادانه سرنوشت خود استوار باشد، ملل متحد امور ذیل را تشویق خواهند کرد:

الف. بالا بردن سطح زندگی و کار کافی و موجبات پیشرفت و توسعه امور اقتصادی و اجتماعی؛

ب. حل مسئله‌های بین‌المللی از سنخ اقتصادی و اجتماعی و بهداشت عمومی و سایر مسائل مربوط به آنها و همکاری بین‌المللی در محیط فرهنگی و تربیتی؛

ج. احترام جهانی و حقیقی حقوق بشر و آزادی‌هایی که برای همه کس اساسی است، بدون تفاوت نژاد یا جنس یا زبان یا مذهب (منشور سازمان ملل متحد، ماده ۵۵).

که از این ماده متوجه می‌شویم ارتقای توسعه و پیشرفت اجتماعی و اقتصادی، بسیار اهمیت دارد.

ماده ۱۲ اعلامیه کنفرانس بین‌المللی حقوق بشر تهران اشاره می‌دارد: «شکاف روزافزون موجود بین کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه از نظر اقتصادی، مانع تحقق حقوق

بشر در جامعه بین‌المللی می‌شود». همچنین در ماده ۱۳ آمده است که چون حقوق و آزادی‌های اساسی بشر تفکیک ناپذیرند، تحقق کامل حقوق مدنی و سیاسی بدون بهره‌مندی از حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی امکان‌پذیر نیست. تأمین پیشرفت پایدار در زمینه اعمال حقوق بشر، به اتخاذ سیاست‌های ملی و بین‌المللی صائب و مؤثر در زمینه توسعه اقتصادی و اجتماعی بستگی تام دارد (اعلامیه کنفرانس بین‌المللی حقوق بشر تهران، ماده ۱۳ و ۱۲).

این دو ماده، دو موضوع با اهمیت را مطرح می‌کند و آن هم این که توسعه نه فقط یک مفهوم حقوقی است، بلکه از مقومات تحقق حقوق بشر هم می‌باشد، به طوری که اگر توسعه وجود نداشته باشد یا فراگیر نباشد، حقوق بشر به وجود نمی‌آید. پس، آنچه مانع از تحقق حق بشر در همه ابعاد توسعه می‌شود، نبود چنین دیدگاهی است و توسعه از نظر اعلامیه مزبور، یک توسعه اقتصادی و در انتها اجتماعی است. به عبارتی، تفکیک میان حقوق بشر ممکن نیست و محقق شدن کامل حقوق مدنی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، به برخی از سیاست‌های ملی و بین‌المللی اثرگذار در زمینه توسعه اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی بستگی دارد، ولی چگونه می‌شود از حقوق مدنی و سیاسی حرفی زد، در حالی که هیچ برنامه‌ای برای توسعه در ابعاد مختلف وجود نداشته باشد (راعی، ۱۳۸۰: ۲۶).

بند الف ماده ۸ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی مصوب ۱۶ دسامبر ۱۹۶۶ میلادی، اشاره می‌دارد: «حق هر کس به این است که به منظور پیشبرد و حفظ منافع اقتصادی و اجتماعی خود با رعایت مقررات سازمان ذی‌ربط، مبادرت به تشکیل اتحادیه کند و به اتحادیه مورد انتخاب خود ملحق شود. اعمال این حق را نمی‌توان تابع هیچ محدودیتی کرد، مگر آنچه که به موجب قانون تجویز شده و در یک جامعه دموکراتیک برای مصالح امنیت ملی یا نظم عمومی یا حفظ حقوق و آزادی‌های افراد دیگر ضرورت داشته باشد. بند الف قسمت دوم ماده ۱۱ نیز می‌گوید: «بهبود روش‌های تولید و حفظ و توزیع خواربار با استفاده کامل از معلومات فنی و علمی با اشاعه اصول آموزش تغذیه و با توسعه یا اصلاح نظام زراعی، به نحوی که حداکثر توسعه مؤثر و استفاده از منابع طبیعی را تأمین کنند (میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی، ماده ۸ و ۱۱).

در اعلامیه جهانی حقوق کودک و کنوانسیون، رفع همه تبعیضات علیه زنان نیز به حق توسعه به‌عنوان یک حق همه‌جانبه اشاره شده است.

در مورد محتوای حق توسعه بایستی گفت: بررسی عنصرهای مربوط به تعریف‌ها و تعیین حق توسعه، نشان می‌دهد که حق توسعه، یک حق اصلی و اساسی، پیش شرط و پیش‌نیاز آزادی، عدالت، پیشرفت و خلاقیت می‌باشد. یکی از بااهمیت‌ترین جنبه‌های حق توسعه این است که مردم و به‌طور کلی هر ملتی ذی‌حق است به نحو آزادانه نظام اجتماعی و اقتصادی خویش را برای توسعه، بدون هیچ مداخله‌ای و با آزادی انتخاب کند. در حقیقت این نکته، حق تعیین سرنوشت را که در اعلامیه حق توسعه به آن اشاره کردیم، مورد تأیید و تأکید قرار می‌دهد، به‌نحوی که می‌شود گفت: حق توسعه را حقی بالاتر و بیشتر از حق جدایی‌ناپذیر و ملهم از حق تعیین سرنوشت می‌باشد؛ این امر حق توسعه را حقی بالاتر و بیشتر از حق یک دولت یا یک ملت معرفی می‌کند و هر شخص را استحقاق تمتع از این حق قرار می‌دهد (موسوی، ۱۳۷۸: ۴۷۸).

در نظام بین‌المللی حقوق بشر، حق توسعه یکی از مهم‌ترین مصادیق نسل سوم حقوق بشر یا حقوق همبستگی است. حق توسعه، یک حق مسلم بشری است که سلب‌پذیر نمی‌باشد و به موجب آن همه افراد بشر مستحق بهره‌مندی، مشارکت و کمک به توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هستند؛ به‌طوری که در این فرایند، حقوق بشر و آزادی‌های اساسی به‌طور کامل تحقق می‌یابد. این حق دارای ابعاد ملی و بین‌المللی بوده و در پی برخورداری انسان‌ها از همه حقوق بشر از طریق فرایند توسعه است (قنبری، ۱۳۹۹: ۱۳).

گفتنی است موضوع حق توسعه، یکی از مناقشه‌برانگیزترین مفاهیم رایج در مباحث حقوق بشری در روابط بین‌الملل به‌شمار می‌رود که دهه‌هاست مناقشه‌ای دوقطبی را در دو سطح ایدئولوژیک و سیاسی - دیپلماتیک بین کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه (جهان سوم) ایجاد کرده است. تاکنون عمده مباحث علمی و سیاسی در این زمینه، متمرکز بر دو موضوع اصلی بوده است، اول منازعه بر سر مفهوم‌سازی و چارچوب‌بندی توسعه به‌عنوان یک حق بشری و دوم مشکلاتی که در راه اجرای حق توسعه در دو دهه گذشته با وجود روند روبه‌رشد پذیرش آن، به‌وجود آمده است (حاجی یوسفی و غائبی، ۱۳۹۶: ۱).

۲-۲- ابعاد اقتصادی و انسانی توسعه

توسعه ابعاد مختلفی دارد. برای نمونه می‌توان درباره توسعه اقتصادی گفت: زمانی که رشد اقتصادی به‌طور کافی در کشور انجام شود، کاهش فقر عمومی تحقق می‌یابد. از دلایل مهم اهمیت این بُعد از توسعه، تأثیر مستقیم و مثبتی است که بر سایر ابعاد حیات اجتماعی و اقتصادی دارد (سلیمی ترکمانی، ۱۳۹۷: ۴۰۸). با این میزان از اهمیت توسعه اقتصادی، وقتی یک گروه تروریستی مانند پژاک در منطقه‌ای فعال می‌شود و اقدامات تروریستی انجام می‌دهد، اقتصاد مردم متزلزل می‌شود. در زمان عدم امنیت و شرایطی که رعب و وحشت حاکم است، سرمایه‌گذاران تمایلی به کار و سرمایه‌گذاری در منطقه ناامن ندارند، فرصت اشتغال رو به کمبود می‌رود و پروژه‌های عمرانی را کد مانده و تأسیسات نیز از تروریست‌ها در امان نخواهند ماند. اینها دقیقاً اتفاقاتی است که در زمان فعالیت پژاک در شمال غرب کشور افتاده است. بنابراین به دنبال اقدامات تروریستی، این مناطق توسعه نیافته باقی خواهند ماند. یکی دیگر از ابعاد حق توسعه، بُعد انسانی آن است که موارد زیادی را شامل می‌شود. امکان تحصیل، افزایش امید به زندگی، در دسترس بودن خدمات بهداشتی سالم، امنیت و مواردی از این قبیل توسعه انسانی را تشکیل می‌دهند. در این جا نیز تأثیر فعالیت‌های تروریستی پژاک در شمال غرب کشور مشهود است. زمانی که افراد یک جامعه درگیر حملات تروریستی می‌شوند، اولین موردی که از بین می‌رود، امنیت است. افرادی که تا دیروز می‌توانستند تحصیل کنند و در جامعه حاضر شده و به فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، علمی و غیره بپردازند، حالا با ترس و وحشت و ناامنی روبه‌رو هستند که در نتیجه آن سرخوردگی و ناامیدی و در نهایت عدم پیشرفت و عقب‌ماندگی غالب می‌شود. این در حالی است که افراد در حملات تروریستی زنده یا سالم بمانند، متأسفانه پس از اقدامات پژاک، بیش از ۹۰۰ نفر کشته یا مجروح شده‌اند.

۳. کنش‌های تروریستی پژاک و تحدید حق توسعه بین‌المللی

به‌طور کلی وجود تروریسم و به تبع آن اقدامات و فعالیت‌های گروه تروریستی برای جوامع بشری بسیار آسیب‌زا می‌باشد. امروزه مبارزه با پدیده تروریسم به یک امر مبتلا به

نظام بین‌المللی مبدل شده است؛ چرا که وضعیت نابسامان ناشی از وقوع آن نه تنها موجب خدشه‌دار شدن امنیت انسانی شده، بلکه صلح و امنیت ملی و بین‌المللی را مورد هجمه خود قرار داده است (نماینان و سهراب‌بیگ، ۱۳۹۱: ۷۷).

گروه‌های تروریستی در جوامع مختلف با مقصودهای مختلف مانند به‌دست آوردن قدرت و سلطه‌طلبی، اهداف خاص سیاسی و اقتصادی، ایجاد هرج و مرج و غیره دست به فعالیت‌های مسلحانه و غیرمسلحانه می‌زنند و این مردم سطح جوامع هستند که آسیب‌های جدی و جبران‌ناپذیری دیده و زندگی‌شان مختل می‌شود و این آسیب‌ها جدا از بحث حق توسعه بین‌المللی نیست. در واقع حق توسعه، یکی از حقوق جدایی‌ناپذیر بشری است که از طریق آن هر انسانی و همه بشر استحقاقش را دارند که در توسعه اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی که در آن همه حقوق بشر و آزادی‌های بنیادی محقق می‌شود، مشارکت کرده، سهیم شده و متمتع شوند. در صورت درگیری یک کشور و یک دولت با گروه‌های تروریستی، مردم بی‌گناه نه فقط نابود می‌شوند، بلکه افراد و اشخاص درگیر، از زندگی عادی و مصداق‌های حق توسعه محروم می‌شوند و به دولت و مردم ضررهای جبران‌ناپذیری وارد می‌شود. یکی از مصادیق این قضیه، تأثیر فعالیت‌های تروریستی گروه پژاک در غرب ایران است که سبب کشته‌شدن مردم زیادی شد و آسیب‌های جدی به حقوق مردم و دولت وارد ساختند. وجود و اقدامات گروه‌های تروریستی از جمله پژاک باعث می‌شود تا حق توسعه مطرح‌شده در اسناد بین‌المللی تا حد زیادی آسیب جدی ببیند، حتی به حدی که تا سال‌های زیادی دولت نمی‌تواند جبران خسارت کند و مردم هم نمی‌توانند بهره اقتصادی ببرند، در مسائل اجتماعی، فرهنگی و حقوقی پیشرو باشند و بسیاری از مسائل دیگر.

تروریسم و گروه‌های تروریستی، مانعی مهم برای توسعه‌یافتگی سیاسی کشورها به‌شمار می‌روند. مثلاً کشورهای اسلامی منطقه خاورمیانه همچون افغانستان و عراق با توجه به شرایط خاص ناشی از نزاع بین گروه‌های مخالف داخلی و مداخلات خارجی، همواره پس از حملات ۱۱ سپتامبر به‌عنوان قربانیان اصلی پدیده تروریسم، از فرایند توسعه به‌ویژه در بخش توسعه سیاسی از پیشرفت بسیار کمتری برخوردار بوده‌اند. بی‌گمان توسعه سیاسی یکی از محورهای اثرگذار در مسیر رشد و پویایی هر جامعه‌ای به‌شمار می‌رود. زمانی می‌توان

این رشد را در مسیر بالندگی به شمار آورد که زیرساخت‌های آن در این کشورها فراهم شود. گروه‌های تروریستی با از بین بردن زیرساخت‌های توسعه در این کشورها، ایجاد بحران می‌کنند (حق پرست، شاکری و پورجلی، ۱۳۹۹: ۲۷۰). پژاک از گروه‌های تروریستی است که با اقدامات و فعالیت‌های تروریستی و وحشیانه و ضدانسانی خود سبب تخریب و نابودی حق توسعه مردم آن منطقه و درگیری دولت و ایجاد هزینه‌های هنگفت شد، مثلاً از کودکان زیادی چه با اجبار و چه با جذب و فریب به‌عنوان کودک سرباز استفاده می‌کرد یا با تهدید و نابودی کارخانه‌ها و تولیدی‌ها باعث توقف تولید و بیکار شدن کارگران می‌شد و سپس کارگران بیکار شده‌ای را که مجبور بودند به سمت کار خطرناک کولبری روی بیاورند، مجبور می‌کرد تا سربازشان باشند و بدین ترتیب اصول قانون اساسی و البته مفاد اعلامیه جهانی حقوق بشر را زیر پای می‌گذاشت. در این راستا به برخی از مهم‌ترین اقدامات تروریستی گروه پژاک می‌پردازیم:

۱. تخریب تأسیسات سد داریان / چشمه‌بل؛

شبکه ماهواره‌ای نیوروز تی‌وی^۱ وابسته به گروه پژاک در تاریخ ۱۷ اردیبهشت ۱۳۹۴ تهدید کرد که در صورت ادامه عملیات ساخت سد داریان، اقدام به تخریب می‌کنند. علتش را تخریب چشمه کانی‌بل به سبب احداث سد داریان عنوان کرد. با فرض صحت ادعا، راه‌های مسالمت‌آمیز توسط شهروندان عادی وجود دارد، به‌عبارتی مردم منطقه می‌توانند به صورت مسالمت‌آمیز درخواست خودشان را به گوش مسئولان برسانند. افزون بر این سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه محیط‌زیست نیز می‌توانند اقدام کنند. پژاک در اردیبهشت ۱۳۹۴ به منزل مسئول شورای روستای رودبار شهرستان سروآباد مراجعه کرده و درباره همکاری وی با مجریان پروژه سد داریان هشدار داد. متعاقب آن همان ماه، چند نفر از عناصر مسلح پ.ک.ک و پژاک به کارگاه شرکت آشپزی طرف قرارداد پروژه سد داریان مراجعه و در جمع عوامل کارگاهی اقدام به مطالبه یارمتی (باچ‌خواهی به مبلغ ۵۰ میلیون تومان) کردند. آنها تهدید کردند در صورت عدم تحقق خواسته‌هایشان، اقدام به تخریب پروژه سدسازی خواهند کرد. آنها دو پیام را برای مخاطب خود ارسال می‌کنند؛ نخست تأمین مالی گروه تروریستی

و دوم اقدام علیه حیات، تمامیت جسمانی و اموال افراد. در خرداد ۱۳۹۴ گریلاهای^۱ ایرانی و غیرایرانی پ.ک.ک و پژاک به کارگاه شرکت معتبر (پیمانکار سدسازی) واقع در منطقه عباس آباد سروآباد حمله کردند، دستگاه‌ها را به آتش کشیدند و اقدام به انفجار تنها پل مواصلاتی منطقه نمودند که سبب وقفه در راه‌های مواصلاتی و پروژه شد. در مرداد ۱۳۹۴، چهار نفر از عناصر گروه تروریستی پژاک به شرکت معتبر (پیمانکار پروژه سد داریان) مراجعه و کارکنان شرکت را تهدید به قتل نمودند و پول خواستند. خبرگزاری وابسته به پ.ک.ک و پژاک، مسئولیت این عملیات را بر عهده گرفت. تخریب تأسیسات دولتی یا بخش عمومی، سیستم حمل و نقل، تأسیسات زیرساختی شامل سیستم اطلاعاتی، سکویهای ثابت، مکان عمومی یا اموال خصوصی که بالقوه می‌تواند به لطمه به حیات بشری یا زیان عمده اقتصادی منجر شود. همچنین قرار دادن، شلیک یا منفجر کردن یک وسیله منفجره یا دیگر وسایل کشنده در مکان عمومی، تأسیسات دولتی یا حکومتی، سیستم حمل و نقل عمومی یا تأسیسات زیربنایی، مصداق بمب‌گذاری تروریستی ماده ۲ کنوانسیون مبارزه با بمب‌گذاری تروریستی (۱۹۹۷) است. هر کشور عضو باید اقدامات لازم را برای تضمین جرایم مرتبط با فعالیت‌های تروریستی اتخاذ نماید. شورای امنیت سازمان ملل متحد در دیباچه قطعنامه ۱۲۶۷ خود تأکید و تأیید می‌کند که اقدامات تروریستی به‌طور جدی و شدید ... توسعه اجتماعی و اقتصادی همه کشورها را تهدید می‌نماید. ممانعت از ایجاد پروژه‌های عمرانی و تخریب تأسیسات و پل توسط گروه‌های تروریستی باعث ایجاد رعب و وحشت و سلب امنیت در منطقه می‌شود و در نتیجه اشخاص - اعم از حقیقی و حقوقی - به دلیل نبود امنیت، حاضر به سرمایه‌گذاری و کار در چنین مناطقی نیستند؛ در نتیجه همواره این مناطق از توسعه نیافتگی رنج می‌برند. بدین ترتیب مسئولیت توسعه نیافتگی چنین مناطقی بر عهده گروه‌های تروریستی و حامیان آنهاست.

۲. واقعه شهرستان مریوان مورخ ۶ مهرماه ۱۳۹۷

یکی از شهروندان در شهرستان مریوان متوجه می‌شود که دختر وی از مدرسه ربهوده شده است. براساس بررسی‌هایی که انجام داده، متوجه می‌شود که گروه تروریستی پژاک،

۱. منظور چریک‌های کرد می‌باشند.

دختر ایشان را ربوده و آن را به عراق انتقال داده است. گفتنی است که دختر مزبور در زمان ربوده‌شدن حدود ۱۷ سال سن داشت و براساس تعریف کودک در کنوانسیون حقوق بین‌المللی حقوق کودک، ایشان کودک است و در نتیجه از حیث حقوقی در شرایطی نیست که بتواند رضایت خود را برای پیوستن به چنین گروهی اعلام کند. به‌علاوه با تحقیقات انجام‌شده از خانواده ایشان، دختر مزبور از نظر شرایط خانوادگی در شرایط مطلوبی بوده و دلیلی برای فرار از خانه وجود نداشت، بنابر شواهد و قرائن می‌توان گفت گروهک مزبور، وی را ربوده است. همچنین در دی ۱۳۸۸ دادستان شهر خوی، ولی حاجی قلیزاده، را مورد اصابت دو گلوله قرار دادند و ایشان به شهادت رسیدند.

۳. کشتار افسران پلیس و سربازان در پاسگاه خراجیان

در سال ۱۳۸۶ تعدادی از گریلاهای مسلح پژاک، به پاسگاه پلیس، حمله تروریستی خشونت‌بار کرده که به شهادت دو نفر از نیروهای پلیس، پنج نفر سرباز وظیفه و یک نفر از شهروندان در حال عبور منجر شد. بنابراین اقدام گروه تروریستی پژاک علیه پاسگاه خراجیان که به شکل قتل و مجروح نمودن انجام شد، مصداق بارز اقدام تروریستی است (نژندی‌منش، ۱۴۰۰: ۱۸۰، ۱۸۲ و ۱۹۱-۱۸۷) و همچنین عدم امنیت و رعب و وحشت را برای مردم در پی داشت.

اینها تنها برخی از جنایات تروریستی گروه پژاک است و پس از اتفاقاتی مشابه و تکرارشان که به تدریج باعث آسیب‌های زیادی در مناطق کردنشین شد، در نهایت باعث نابودی حق توسعه شد، از جمله تعطیلی تولیدی‌ها و کارخانه‌ها و در نتیجه بیکار شدن افراد و توقف تولید و حاضر نشدن سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری در این مناطق و پسرقت در این حوزه، ازدیاد مهاجرت، زیاد شدن آسیب‌های روانی و در نتیجه از کار افتادن میان‌مدت یا همیشگی نیروی کار، آهسته شدن مسیر پیشرفت علم و دانش، ایجاد معلولیت در افراد، سرخوردگی و ناامیدی و غیره که تمام این موارد و البته موارد دیگر باعث آهسته‌شدن یا نابودی مسیر پیشرفت و توسعه اقتصادی، حقوقی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و غیره می‌شود. این موارد همان تخریب حق توسعه بین‌المللی مطرح‌شده در اسناد بین‌المللی است. وقتی که امنیت مردم به واسطه تروریسم و گروه‌های تروریستی خدشه‌دار شود، آن جامعه و کشور

از پیشرفت‌های اصلی و فرعی خود جا خواهند ماند و اتفاقات مخرب دیگری در پی نبود امنیت پیش می‌آید.

توسعه‌یافتگی و توسعه‌نیافتگی حاصل تغییرات ناموزون اجتماعی است، وقتی جامعه‌ای مانند ایران درگیر حملات تروریستی می‌شود، پویایی و حرکت‌های مردم به قدری کند و بی‌مدار می‌شود که استمرار ناموزونی‌ها به واسطه اقدامات پژاک و عدم تحقق آنچه خواست ایران بود، جای خود را به مواد اعلامیه حق توسعه بین‌المللی می‌دهد. از دیگر آسیب‌هایی که قابل پیگیری در حقوق بین‌الملل است، می‌توان به ایجاد بحران‌های منطقه‌ای و حتی جهانی، سردرگمی جوانان و مردم، تجربه‌های تلخ و اثرات روحی، عزلت‌گزینی تجربه‌دیدگان، تزلزل و نارسایی اقتصادی، مهاجرت، تغییر الگوهای سیاست استخدام و موارد بسیار دیگری اشاره کرد (سیف‌اللهی، ۱۳۷۰: ۴۱-۳۶). محیط تنش‌زا و پر از شورش و عملیات تروریستی، مناسب‌ترین فضا را برای نقض و نادیده گرفتن حقوق انسان‌ها به وجود می‌آورد و [اقدامات پژاک] سبب شد سرمایه‌هایی که بایستی در مسیر پیشرفت و توسعه خرج می‌شد، صرف مقابله با خسارات و خرید تسلیحات و غیره شود و نابودی امکانات به فقر و عقب‌افتادگی و بیکاری بینجامد. در نتیجه حق بر توسعه را می‌توان اصلی‌ترین قربانی محاصمات داخلی و تروریسم دانست. دیگر آثار آن مانند کاهش کالاهای موردنیاز، گرانی، تورم، سوء‌تغذیه، مرگ‌ومیر کودکان و مادران و مردم، محدودیت آزادی‌های فردی و سیاسی، نابودی آبادانی و خلل در بهداشت دانست (فیروزی، ۱۳۹۶: ۸۶-۸۵). دولت‌ها نیز در قالب مواردی مثل تدابیر فردی و جامعه‌ی، در صدد مهار آسیب‌های تروریستی خواهند بود (شاملو و شاهیده، ۱۴۰۰: ۷۰).

گروه‌های تروریستی از جمله پژاک مسلح هستند. سلاح، آثار مخربی بر توسعه کشورها دارد، رابطه نزدیکی بین خلع سلاح و توسعه وجود دارد و پیشرفت در حوزه خلع سلاح [گروه‌های تروریستی] به‌طور چشمگیری ارتقای پیشرفت در حوزه توسعه را به ارمغان خواهد داشت.

۳. اسناد حقوقی و رویه قضایی مقابله با تروریسم بین‌الملل

یکی از راه‌های مبارزه با تروریسم، تصویب و به‌کارگیری اسناد و کنوانسیون‌های بین‌المللی

با ضمانت اجرای مناسب علیه گروه‌های تروریستی است. در ادامه به برخی اسناد و رویه‌های قضایی می‌پردازیم:

۱-۳- اسناد حقوقی

در بررسی اسناد مربوط به تروریسم و ممنوعیت آن وفق حقوق بین‌الملل می‌توان گفت: با صراحت اعمال خشونت‌آمیزی را که هدف آنها ایجاد رعب و وحشت میان غیرنظامیان است، ممنوع می‌کنند. کم‌توجهی جامعه بین‌المللی به موضوع تروریسم در قرن ۲۰ سبب شد تا افکار عمومی به سمت تدوین اسنادی در این حوزه گرایش پیدا کند و کشورها به تدریج با تشویق و توصیه به این معاهدات ملحق شوند. بنابراین از سال ۱۹۶۳ به بعد و در کمتر از ۴۰ سال، کنوانسیون‌های دوازده‌گانه ضد تروریسم به این شرح تنظیم شد:

- کنوانسیون جرایم و سایر اقدامات ارتكابی در هواپیما ۱۹۶۳؛
- کنوانسیون جلوگیری از توقیف غیرقانونی هواپیما ۱۹۷۰؛
- کنوانسیون جلوگیری از اقدامات غیرقانونی علیه امنیت هوانوردی غیرنظامی ۱۹۷۱؛
- کنوانسیون پیشگیری و مجازات جنایات علیه اشخاص مورد حمایت بین‌المللی شامل مأموران دیپلماتیک ۱۹۷۳؛
- کنوانسیون منع گروگانگیری ۱۹۷۹؛
- کنوانسیون حمایت فیزیکی از مواد هسته‌ای ۱۹۷۹؛
- پروتکل جلوگیری از اقدامات غیرقانونی خشونت در فرودگاه‌ها در خدمت هوانوردی غیرنظامی بین‌المللی ۱۹۷۱؛
- کنوانسیون جلوگیری از اقدامات غیرقانونی علیه امنیت دریانوردی ۱۹۸۸ پیشگیری، مقابله و برای کاهش اعمال و وقایع تروریستی در سطح دریا و بر روی انواع وسایل دریانوردی؛
- پروتکل جلوگیری از اقدامات غیرقانونی علیه سکوها‌ی نصب‌شده در فلات قاره ۱۹۸۹؛
- کنوانسیون علامت‌گذاری مواد منفجره با هدف اکتشافی ۱۹۹۱؛
- کنوانسیون بین‌المللی جلوگیری از بمب‌گذاری تروریستی ۱۹۹۷؛

- کنوانسیون بین‌المللی جلوگیری از تأمین مالی تروریستی ۱۹۹۹ که از آن به‌عنوان مهم‌ترین سند در مبارزه با تروریسم یاد می‌شود.

- آخرین کنوانسیون بین‌المللی یک کنوانسیون جامع پیشنهادی برای تروریسم بین‌المللی با عنوان کنوانسیون جامع تروریسم بین‌المللی، در حال مذاکره است که تاکنون به نتیجه نرسیده است (کاوینی طالقانی مقدم و کوچ‌نژاد، ۱۳۹۶: ۵۳ و ۵۴).

قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی برای مبارزه با تروریسم بین‌المللی سال ۱۳۸۷ تصویب شد و ایران به این کنوانسیون پیوست. اصطلاح تروریسم در آن کنوانسیون اینگونه تعریف شده است: «اصطلاح تروریسم به هرگونه عمل خشونت آمیز یا تهدیدکننده گفته می‌شود که با وجود مقاصد یا انگیزه‌اش به منظور اجرای طرح جنایی فردی یا گروهی، با هدف ایجاد رعب بین مردم یا تهدید به آسیب رساندن یا به‌خطرانداختن جان، حیثیت، آزادی‌ها، امنیت یا حقوق آنان یا به‌خطرانداختن محیط زیست یا هرگونه تأسیسات یا اموال عمومی یا خصوصی یا اشغال یا تصرف آنها یا به‌خطرانداختن منابع ملی یا تأسیسات بین‌المللی یا تهدید کردن ثبات، تمامیت ارضی، وحدت سیاسی یا حاکمیت کشورهای مستقل انجام شود. همچنین اصطلاح جرم تروریستی به معنای ارتکاب، آغاز یا مشارکت در هر جرمی است که به‌منظور تحقق هدف تروریستی در هر یک از کشورهای متعاقد یا علیه اتباع، دارایی‌ها یا منافع آن کشور یا تأسیسات و اتباع خارجی مقیم در آن قلمرو که مطابق با قوانین داخلی آن کشور مشمول مجازات قرار می‌گیرد، انجام می‌شود».

همچنین قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم سال ۱۳۹۴ تصویب شد و در آن مفاد مهمی مورد جرم‌انگاری قرار گرفت که با توجه به مواد این قانون، گروه تروریست پژاک بسیاری از جرایم مندرج را مرتکب شده و افراد آن باید در دادگاه محاکمه شوند.

البته از منظر اسناد بین‌المللی نیز تأمین مالی تروریست به‌معنای فراهم آوردن انواع منابع مالی و فنی و هرگونه تسهیلات دائمی و موقتی برای تروریست‌ها از مصادیق بارز حمایت دولت‌ها از تروریسم است (فتحی‌فرد، اشرافی و شادمان‌فر، ۱۴۰۱: ۳۵).

۲-۳- روبه قضایی بین‌المللی

دیوان کیفری بین‌المللی (آی‌سی‌سی)^۱ و دیوان بین‌المللی دادگستری (آی‌سی‌جی)^۲ و دیگر نهادهای بین‌المللی، پرونده‌ها و رأی‌های متعددی درباره پرونده‌های تروریستی دارند که شاید معروف‌ترین پرونده‌ای که شاکی آن جمهوری اسلامی ایران بوده و در دیوان بین‌المللی دادگستری مطرح شد، پرونده مربوط به پرواز مسافربری ۶۶۵ باشد. این پرواز در ۳ ژوئیه ۱۹۸۸ برابر با ۱۲ تیرماه سال ۱۳۶۷ تهران را به مقصد دبی ترک کرد و در حالی که در آب‌های خلیج فارس در حال حرکت به سمت دبی بود، با شلیک موشک هدایت‌شونده از ناو یواس اس وینسنس^۳ متعلق به نیروی دریایی ایالات متحده آمریکا مورد هدف قرار گرفت و همه ۲۹۰ سرنشین که ۶۶ نفر آن کودک بودند، به شهادت رسیدند. دولت جمهوری اسلامی ایران به یکاٹو شکایت کرد. شورای مرکزی ایکاٹو^۴ فقط به محکومیت این جنایت پرداخت و آمریکا را مقصر نشناخت، درنهایت هم کارگروه حقیقت‌یاب پنتاگون اعلام کرد علت وقوع حادثه، فشار روانی ناشی از قرار گرفتن در وضعیت جنگی برای نخستین بار اعلام شد و تصدیق شد که هواپیمای ایرباس در خطوط هوایی تجاری بین‌المللی پیش‌بینی شده پرواز می‌کرده است. افزون بر این ایران، علاوه بر ایکاٹو، به دیوان بین‌المللی دادگستری نیز طرح دعوا کرد که متأسفانه در ابتدا به یک ابراز تسلیت ختم شد.

دولت ایران در لایحه خود برای ابراز نقض حقوق بین‌الملل توسط دولت ایالات متحده، افزون بر اشاره به موادی از کنوانسیون‌های شیکاگو و مونترال به ترتیب مواد (۴) ۲ منشور سازمان ملل متحد، حقوق بین‌الملل عرفی در زمینه ممنوعیت توسل به زور، تجاوز به حریم آب‌های داخلی و سرزمینی ایران، اصل بی‌طرفی مندرج در کنوانسیون‌های ۱۹۷۰ لاهه، نقض عهدنامه مودت میان دو کشور، قواعد و حقوق عرفی در حقوق دریاهای و درنهایت اصل عدم مداخله در امور داخلی کشورها نیز استناد کرد. آمریکا، هیچ مسئولیتی نپذیرفت و درنهایت طرفین به دیوان اطلاع دادند دولت‌های متبوعشان در حال مذاکره درباره حل و فصل

1. ICC
2. ICJ
3. USS Vincennes
4. ICAO

اختلاف‌اند. طرفین متعهد شدند تا از همه دعاوی، ادعاها و اختلاف نظراتی که میان دو طرف به‌طور مستقیم و غیرمستقیم در رابطه با حوادث رخ داده مطرح بوده یا در آینده قابل طرح باشد، صرف‌نظر کرده و از ارجاع آنها به هر محکمه و دادگاهی خودداری کنند. در مقابل، دولت ایالات متحده آمریکا متعهد شد مبلغ ۱۳۱۸۰۰۰۰۰۰ دلار به ایران پرداخت کند که ۶۱۰۰۰۰۰۰ دلار از این مبلغ به‌عنوان غرامت به خانواده‌های ۲۴۸ مسافر ایرانی پرواز ایران ایر تعلق گرفت (آقایی، ۱۳۹۲: ۱۵، ۳۰ و ۳۱).

در ۱۶ ژانویه ۲۰۱۷، اوکراین با ادعای نقض مکرر کنوانسیون بین‌المللی سرکوب تأمین مالی تروریسم ۱۹۹۹ و کنوانسیون بین‌المللی رفع تمامی اشکال تبعیض نژادی توسط فدراسیون روسیه، علیه این کشور در دیوان بین‌المللی دادگستری اقامه دعوا کرد، همچنین در همان روز اوکراین درخواستی را برای صدور اقدامات موقت تقدیم دیوان کرد که هدف از آن تضمین حقوق ادعایی این کشور به موجب دو کنوانسیون یادشده تا زمان تصمیم‌گیری دیوان درباره ماهیت دعوا بود. در این قضیه، دیوان درخواست قرار موقت اوکراین را درباره کنوانسیون مبارزه با تأمین مالی تروریسم به‌دلیل غیرمنطقی بودن و مرتب‌نبودن خواسته با حقوق ادعایی رد می‌کند، اما در مورد اجرای کنوانسیون رفع همه اشکال تبعیض نژادی به‌دلیل مرتب‌بودن خواسته با حقوقی که اوکراین به دنبال آن است و نیز به‌دلیل وجود خطر قریب‌الوقوع که خسارت جبران‌ناپذیری (به‌ویژه آسیب‌های انسانی) را در پی خواهد داشت، با درخواست اوکراین موافقت کرده و قرار موقت صادر می‌کند. در مجموع باید گفت احراز صلاحیت وجود ضرورت و احتمال یک خسارت جبران‌ناپذیر، لازمه صدور اقدامات موقتی از سوی دیوان است (میرعباسی و فامیل زوار جلالی، ۱۳۹۹: ۱۵۲۲ و ۱۵۱۴).

در موردی دیگر می‌توانیم به ماجرای ترور سردار قاسم سلیمانی و همراهان ایشان اشاره کنیم. مسئول پیگیری پرونده حقوقی ترور سردار شهید سلیمانی درباره پیگیری از دیوان‌های بین‌المللی نیز اظهار داشت: ما دو مرجع دیوان کیفری بین‌المللی و دیوان بین‌المللی دادگستری داریم. ما، آمریکا و عراق، هیچ کدام عضو آی‌سی‌سی نیستیم، بنابراین براساس یک رابطه قراردادی نمی‌توانیم در آی‌سی‌سی طرح دعوا کنیم، اما در آی‌سی‌جی به استناد کنوانسیون ۱۹۷۳ هم ما و هم آمریکا عضو هستیم و صلاحیت آن را به رسمیت

شناختیم. برای این دیوان اقداماتی انجام شده است، یعنی در راستای اجرای مفاد کنوانسیون ۱۹۷۳ مکاتباتی از طریق وزارت امور خارجه با دولت آمریکا انجام شده و ما منتظر هستیم تا این مراحل طی شود و به مراحل بعدی برسیم. دیوان بین المللی دادگستری، تنها مرجع حقوقی در حوزه بین الملل است که می توانیم به آن رجوع کنیم. بنابراین ناچار به حرکت در این بُعد هستیم، مگر این که در حوزه داخلی اقداماتی انجام بدهیم. دادخواست یادشده، مراحل نهایی اش را طی می کند. در بُعد کیفری هم در دادسرای تهران کارهای خوبی انجام شد. با هماهنگی هایی که انجام شده است، کیفرخواست مراحل نهایی اش را طی می کند؛ نسبت به بیش از ۹۰ نفر از مقامات آمریکایی، درخواستی در حال آماده شدن است (<https://ccri.ac.ir>، آخرین بازدید: ۱۳ مرداد ۱۴۰۲).

۵. واکنش های جمهوری اسلامی ایران به اقدامات گروهک تروریستی پژاک

بر اساس ماده ۴ و ۳ قانون مجازات اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۲، قوانین جزائی ایران درباره همه اشخاصی که در قلمرو حاکمیت زمینی، دریایی و هوایی جمهوری اسلامی ایران مرتکب جرم شوند، اعمال می شود، مگر آن که به موجب قانون ترتیب دیگری مقرر شده باشد. هرگاه قسمتی از جرم یا نتیجه آن در قلمرو حاکمیت ایران واقع شود، در حکم جرم واقع شده در جمهوری اسلامی ایران است (قانون مجازات اسلامی، ماده ۴ و ۳). بر مبنای ماده ۵ قانون مجازات اسلامی، هر شخص ایرانی یا غیرایرانی که در خارج از قلمرو حاکمیت ایران، مرتکب یکی از جرایم زیر یا جرایم مقرر در قوانین خاص شود، بر اساس قوانین جمهوری اسلامی ایران محاکمه و مجازات می شود. بنابراین اقدام علیه نظام، امنیت داخلی یا خارجی، تمامیت ارضی یا استقلال جمهوری اسلامی ایران که یکی از جرایم پیش گفته در ماده پیش است و توسط افراد گروه تروریستی پژاک انجام شده است، در صورتی که رسیدگی به این جرایم در خارج از ایران به صدور حکم محکومیت و اجرای آن منتهی شود، دادگاه ایران در تعیین مجازات های تعزیری، میزان محکومیت اجرا شده را محاسبه می کند. ایران در سال ۱۳۹۰ و در سال های اخیر یعنی سال ۱۴۰۲ به طور مکرر مواضع تروریست های کومله و پژاک را مورد حملات توپخانه ای قرار داده است و پیش از آن به مقامات عراق اخطارهای فراوان داده

بود که مانع فعالیت‌های تروریست‌ها در خاک عراق علیه ایران شود و البته به تروریست‌ها هشدارهای مداوم و جدی داده بود که باید اقلیم را ترک کنند و دست از اقدامات تروریستی و فعالیت‌های ضدایرانی بردارند. در ادامه بی‌توجهی آنها نسبت به این امر، ایران براساس موازین بین‌المللی، مواضع و مقرهای گروه‌های معاند تروریستی از جمله پژاک را مورد حمله قرار داد. مثلاً در خردادماه ۱۴۰۲ یکی از افراد سپاه پاسداران در درگیری با گروه تروریستی پژاک در روستاهای دره تفی و کانی سانان مریوان به شهادت رسید که امکان شکایت فردی - حقوقی به این علت وجود دارد تا پس از پیگیری، احقاق حق صورت بگیرد.

بحث و نتیجه‌گیری

گروه‌های تروریستی، همواره یکی از عوامل تهدید و نابودی جوامع، امنیت و پیشرفت آنها بوده‌اند و با اهداف مختلفی دست به اقدامات تروریستی می‌زنند. یکی از این گروه‌ها، گروه تروریستی پژاک یا همان حزب حیات آزاد کردستان است که حزب مادر آن پ.ک.ک به‌شمار می‌رود. این گروهک عمدتاً در کشورهای سوریه، ترکیه و ایران، فعالیت تروریستی کرده است. باید گفت که پژاک یکی از ابزارهای آمریکا به جهت اعمال فشار به ایران به‌شمار می‌رود. یکی از اثرات وجود گروه‌های تروریستی از جمله پژاک، نابودی حق توسعه است. توسعه یکی از مسلم‌ترین حقوق بشر است که کسی حق گرفتن آن را ندارد و اگر کمترین خدش‌ای به این حق وارد شود، اتفاقاتی رخ می‌دهد که بسیاری از آنها جبران‌پذیر نیست و بسیاری نیز پس از زمانی طولانی و با هزینه هنگفت، جبران خواهد شد. حق تعیین سرنوشت، استفاده از منابع مختلف طبیعی و غیرطبیعی، رشد و تولید، کرامت انسانی، اقتصاد، فرهنگ، شغل، تأمین رفاه همگانی و بسیاری دیگر از موارد حق توسعه را شامل می‌شود. پژاک باعث شد تمامی ابعاد حق توسعه، تحت شعاع قرار بگیرد و حقوق بشر نقض شود. اقدامات گروه تروریستی باعث شد تا افرادی شهر و بعضاً کشور خود را رها کرده و مهاجرت کنند، تولیدکنندگان و صاحبان صنایع، مشاغل خود را واگذارند، سرمایه‌گذاران حاضر به سرمایه‌گذاری در این مناطق نشوند، بدین نحو توسعه و تولید به‌شدت پایین آمد و ضربه بدی به اقتصاد و سفره مردم وارد آمد، ترس از رفت‌وآمد و معلول شدن و از دست دادن افراد خانواده، بار روانی شدیدی بر مردم مناطق

کردنشین ایجاد کرد که آثار آن تا سال‌ها بر روی ذهن و جسم مردم این شهر باقی مانده و خواهد ماند. دولت ایران چه در سال‌های ابتدایی به وجود آمدن و ایجاد مزاحمت پژاک و چه الان که کشور از این گروه پاکسازی شده و گاه از طریق مرزها اخلاص ایجاد می‌کند، از گزینه برخورد نظامی استفاده کرده است. افرادی که از طریق این گروهک به آنها آسیبی وارد شده است، امکان شکایت و احقاق حق خویش را دارند و می‌توانند با مراجعه به محاکم کیفری، داد خویش را بستانند. همیشه گروه‌های تروریستی یکی از ابزار و عوامل تهدید و نابودی جوامع، امنیت و پیشرفت آنها بوده‌اند و با هدف‌های مختلفی دست به اقدامات تروریستی می‌زنند. اما از لحاظ حقوق بین‌الملل باید به این نکته توجه کرد که پژاک در نزدیکی مرزهای ایران و در اقلیم کردستان عراق، پایگاه دارد و به فعالیت‌های ضدجمهوری اسلامی می‌پردازد. امروزه همه دولت‌ها و کشورها در مواجهه با تروریسم، مواضع جدی اتخاذ می‌کنند و البته نهادهای کیفری بین‌المللی مثل دیوان کیفری بین‌المللی نیز وجود دارند که به پرونده‌های تروریستی بین‌المللی نیز رسیدگی می‌کنند.

پیشنهادها

- همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی برای مقابله با گروه‌های تروریستی بسیار اهمیت دارد. برای نمونه، انعقاد توافقنامه‌های مختلف در راستای تشدید حفاظت از مرزها با کشور همسایه مفید است تا از هزینه‌های جانی، مالی، نظامی و حقوقی بکاهد.
- تشکیل پرونده در محاکم علیه اعضای پژاک و حامیان آنها به جدیت پیگیری شود. مرکز تخصصی برای حمایت از افراد و خانواده‌های آسیب‌دیده از پدیده تروریسم تأسیس شود و آموزش حقوقی داده شوند تا بتوانند از لحاظ حقوقی پیگیری گرفتن حق خود باشند، صدای خود را به مجامع بین‌المللی نیز برسانند و به همین دلیل به آنها آموزش حقوقی نیز داده شود و همچنین اقدامات تروریستی پژاک مستند شده و علیه این پژاک و اعضای آن در نهادهای قضایی بین‌المللی و کشورهای محل حضور آنها طرح دعوی شود و به طور جدی پیگیری شود. در نهایت دولت تلاش کند در شهرهای مرزی کردنشین، بیشتر به دنبال توسعه باشد.

- اقدامات مناسب برای کاهش هزینه‌های مادی و معنوی ناشی از پیوستن افراد مناطق کردنشین به گروه‌های تروریستی کردی از جمله پژاک اقداماتی انجام شود؛ پژاک از بازوی تبلیغاتی قوی برخوردار است، بایستی در مقابله با آن، برنامه‌های تلویزیونی و رادیویی غنی‌سازی شود تا نقش تفرقه‌افکنان و تبلیغات پژاک به حداقل و صفر برسد. شبهات سیاسی مخصوص آن مناطق به‌طور مناسب پاسخ داده شود. به‌نظر می‌رسد مؤلفه‌های اقتصادی، تأثیر زیادی برای پیوستن افراد به‌ویژه جوانان به گروه تروریستی پژاک داشته باشد، توزیع غیرمناسب امکانات و عدم ایجاد فرصت‌های شغلی زیاد می‌تواند به نفع پژاک عمل کرده و بعضاً افرادی به سمت گروه‌های تروریستی جذب شوند.

محدودیت‌های پژوهش

در این پژوهش از کتب، مقالات و سایت‌ها و ... استفاده شده و به همین علت درباره دسترسی به اطلاعات و داده‌های خود گروه پژاک محدودیت وجود دارد و این محدودیت هم به لحاظ دسترسی و هم به به لحاظ عدم صدق داده‌های منسوب به یک گروه تروریستی است، بنابراین از منابع در دسترس استفاده شده است.

تقدیر و تشکر

از زحمات تمامی دست‌اندرکاران فصلنامه علمی مطالعات بین‌المللی پلیس، نهایت تشکر و قدردانی دارم.

منابع

فارسی

- قرآن کریم

- آقاباقری، محمدجواد (۱۴۰۰). امکان‌های اینترنتی برای مقابله با سازمان‌های تروریستی.

فصلنامه علمی مطالعات بین‌المللی پلیس، ۴۵ (۱۲)، ۸۷.

- آقای، سیدداوود (۱۳۹۲). چالش‌های حقوقی فراروی ایران و آمریکا بر سر پرونده ایرباس.

پژوهشنامه روابط بین‌الملل، ۲۲ (۶)، ۳۱-۳۰.

- افتخاری، اصغر، و شبستانی، علی (۱۳۹۰). راهبرد جمهوری اسلامی ایران در مقابله با

تروریسم. فصلنامه آفاق امنیت، ۴۳ (۱۲)، ۸.

- پارسایی‌نیا، نوروز (۱۳۹۱). مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها در قبال فعالیت‌های تروریستی.

پایان‌نامه کارشناسی ارشد. شیراز: دانشگاه شیراز.

- پورسعید، فرزاد (۱۳۸۸). تحول تروریسم در روابط بین‌الملل. فصلنامه مطالعات راهبردی،

۴ (۱۲)، ۱۴۹.

- پورموسوی، سیدموسوی، رهنما قره‌خانگللو، جهانبخش، و میرزازاده کوهشاهی،

مهدی (۱۳۸۹). فعالیت‌های تروریستی پژاک و امنیت جمهوری اسلامی ایران. آفاق

امنیت، ۳ (۱۲)، ۱۳۲.

- تقی‌لو، فرامرز، و خیری، مصطفی (۱۳۹۹). ترکیه، بحران سوریه و سیاست مقابله با کردستان

(۲۰۲۲-۲۰۱۱). پژوهشنامه ایرانی سیاست بین‌الملل، ۹ (۱)، ۶۷-۶۵.

- جعفری لنگرودی، جعفر (۱۳۸۱). مبسوط در ترمینولوژی حقوق. تهران: کتابخانه گنج دانش.

- حاجی یوسفی، امیرمحمد، و غائبی، رضا (۱۳۹۶). مفهوم حق توسعه در روابط بین‌الملل از

نگاه نظریه پسااستعماری. سیاست جهانی، ۲۲ (۶)، ۱.

- حق پرست، سعید، شاکری، احسان، و پورجلی، ربابه (۱۳۹۹). واکاوی علل توسعه‌نیافتگی

سیاسی کشورهای مسلمان درگیر پدیده تروریسم در خاورمیانه. فصلنامه پژوهش‌های

روابط بین‌الملل، ۳ (۱۰)، ۲۷۰.

- راعی، مسعود (۱۳۸۰). جایگاه حقوق توسعه در حقوق بشر معاصر. معرفت دی، ۴۹ (۱۰)، ۱۶.

- رضایی نژاد، ایرج (۱۳۸۷). تأملی بر مفهوم حق بر توسعه. دانشنامه حقوق و سیاست، ۴ (۱۰)، ۲۳.
- سلیمانی، رضا (۱۳۸۵). آشفتگی معنایی تروریسم. علوم سیاسی، ۳۶، ۱۸۷.
- سیف‌اللهی، سیف‌الله (۱۳۷۰). در تبیین پدیده توسعه و توسعه‌نیافتگی. فصلنامه علوم اجتماعی، ۱ و ۲، ۴۱-۳۶.
- شاملو، باقر، و شاهیده، فرهاد (۱۴۰۰). پیشگیری اجتماعی از درگیر شدن در فعالیت‌های تروریستی. فصلنامه تحقیقات حقوقی، ۹۷، ۷۰.
- شیرنگ، سعید، مرادی، مریم، میرعباسی، سیدباقر، و عسگرخانی، ابومحمد (۱۴۰۲). دوگانگی عملکرد دولت‌های غربی در مبارزه با تروریسم بین‌المللی (مطالعه موردی داعش و حزب‌الله). فصلنامه علمی رهیافت انقلاب اسلامی، ۶۳ (۱۷)، ۱۵۲.
- فتحی‌فرد، سیدسیروس، اشرفی، محمود، و شادمانفر، محمدرضا (۱۴۰۱). ماهیت تروریستی اقدامات داعش و مسئولیت دولت‌ها در حوزه حقوق کیفری بین‌المللی. **فصلنامه علمی مطالعات بین‌المللی پلیس**، ۵۲ (۱۳)، ۳۶.
- فیروزی، مهدی (۱۳۹۶). موانع و چالش‌های فراروی توسعه. فصلنامه علمی پژوهشی اسلام و مطالعات اجتماعی، ۳ (۵)، ۸۶-۸۵.
- قاسمی، محمدعلی (۱۳۹۶). تروریسم و جرایم سازمان‌یافته؛ مطالعه موردی پ.ک.ک. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۳ (۲۰)، ۹۷-۹۱.
- قربی، سیدمحمدجواد (۱۳۹۹). بررسی مقوله کرامت در اسناد بین‌المللی حقوق بشر. پژوهشنامه حقوق بشری، ۱۹ (۵)، ۶۱.
- قنبری، میلاد (۱۳۹۹). جهانشمولی و نسبی‌گرایی حق توسعه در نظام بین‌المللی حقوق بشر. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد. تهران: دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، دانشکده پیشگیری از جرم و اصلاح و تربیت.
- کاویانی طالقانی‌مقدم، محمد، و کوچ‌نژاد، عباس (۱۳۹۶). مطالعه تروریسم در حقوق بین‌الملل با تکیه بر ماهیت و اسناد بین‌المللی موجود. مجله بین‌المللی پژوهش ملل، ۲۷ (۳)، ۵۳ و ۵۴.

- مبینی کشه، زهرا، و امیدی، علی (۱۳۹۸). موج چهارم تروریسم و روندهای آینده تروریسم بین الملل. پژوهشنامه ایرانی سیاست بین الملل، ۲(۷)، ۲۴۴.
- محسنی، رضا علی (۱۳۹۰). بازشناسی و تحلیل پدیده تروریسم. فصلنامه مطالعات سیاسی، ۱۲(۳)، ۲۰۱ و ۲۰۵.
- محمدی ده چشمه، نواب (۱۳۹۷). تروریسم دولتی: پندار یا واقعیت؟. مجله پژوهش های حقوقی، ۳۶، ۴۵ و ۴۶.
- موسوی، سید علی (۱۳۷۸). حق توسعه: بررسی ابعاد حقوق بشری توسعه. مجله سیاست خارجی، ۲(۱۳)، ۴۷۸.
- میرعباسی، سیدباقر، و فامیل زوار جلالی، امیر (۱۳۹۹). صلاحیت دیوان بین المللی دادگستری در صدور قرار موقت با نگاه موردی بر قضیه اوکراین علیه فدراسیون روسیه سال ۲۰۱۷. فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، ۴(۵۰)، ۱۵۱۴ و ۱۵۲۲.
- نادری بلداجی، لیلی (۱۳۹۶). حق بر توسعه اجتماعی و نظام بین المللی حقوق بشر. پایان نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی امیر مقامی. دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی.
- نژندی منش، هیبت الله (۱۴۰۰). تروریسم و حقوق بین الملل مطالعه موردی گروه تروریستی پژاک. تهران: میزان.
- نمامیان، پیمان، و سهراب بیگ، محمد (۱۳۹۱). مبارزه با تروریسم؛ راهبردی مؤثر در تحقق صلح عادلانه جهانی. فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست گذاری عمومی، ۶(۳)، ۷۷.

اسناد:

- اعلامیه حق توسعه
- اعلامیه کنفرانس بین المللی حقوق بشر تهران
- قانون مجازات اسلامی
- منشور ملل متحد
- میثاق بین المللی حقوق اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی

English Resources

- Andre SELF and Jared FERRIS(2017). DEAD MAN TELL NO LIES: USING KILLED IN ACTION (KIA) DATA TO EXPOSE THE PKK'S REGIONAL SHELL GAME, ORSAM Review of Regional Affairs, No. 57, P 9.
- Jackson, Nyamuya Maotogo(2005). Countering Terrorism: From Wiggled Judged to Helmeted Soldiers- Legal Perspectives in America's Counter- Terrorism Responses, 6 SAN DIEGO INT'L L.J. 243, P 38.
- James D. Fry(2009). The Swindle of Fragmented Criminalization: Continuing Piecemeal Responses to International Terrorism Al- Qaeda, 43 NEW ENG. L. REV. 377, PP 293 and 294.
- Raechelle Mascarenhas & Todd Sandler(2013). Remittances and terrorism: A global analysis, Defence and Peace Economics, 25(4), P 331.
- Jurgen Stolzenberg(2006). Terrorism, War, and Peace, Florianópolis, (5)1, P 213.

Sites

<https://ccri.ac.ir/>